

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДНАЦРТА ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Полазећи од постојећег стања законодавства у области грађанско-правних односа, установљене судске праксе и развијене правне теорије, створени су сви неопходни услови за кодификацију грађанског права у облику Грађанског законика Републике Србије, за чије доношење је уставни основ неоспоран.

Ова кодификација би обухватила класична подручја грађанског права: установе Општег дела грађанског права; стварно право са својином као централном установом друштвеног и правног поретка и правима изведеним из својине – службености, заложно (хипотекарно) право; облигационо право са установама уговора и проузроковања штете као основних извора облигационих односа; наследно право са тестаментом и законским наследним редом као основама за наслеђивање; породично-правни односи, а посебно имовински односи, као и друге изведене дисциплине које су у тесној вези са класичним грађанским правом, а које су се у нашем правном систему развиле до степена могућности њихове кодификације.

На изради овакве кодификације, историјско и компаративно искуство указује на чињеницу да она траје веома дуго. Међутим, када је реч о раду на изради Грађанског законика Србије треба констатовати да би тај рад трајао далеко краће, а то значи да би Србија у току наредних две године могла добити свој Грађански законик. Ова констатација заснива се, пре свега, на чињеници, да је највећи део материје већ регулисан посебним законима, а неки од њих на високом степену европске правне културе, као што је постојећи Закон о облигационим односима, што је констатовано, не само од наше, већ и од европске правничке јавности. С друге стране, и друге области су делимично или у целини већ регулисане, тако да све то даје солидну основу за израду Грађанског законика у предвидљивом року.

На творцима и ове кодификације, између осталог, лежи и та одговорност да пронађу најадекватнију оптику којом ће препознати оне односе које кодификација треба да регулише тако што ће стваралачкој судској и пословној пракси пружити више простора, снабдевајући је само гибким нормама које се могу прилагођавати реалном животу (стандард, обичај, правичност, савесност и поштење), за разлику од оних односа које треба чвршће законом поставити и фиксирати.

I УСТАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА

Уставни основ за доношење Грађанског законика садржан је у одредбама члана 97. тачка 2. Устава Републике Србије, којом је предвиђено да Република Србија „уређује и обезбеђује остваривање и заштиту слобода и права човека и грађанина“.

Уставни основ за доношење Грађанског законика је садржан и у одредбама члана 97. тач. 7. и 8. према којима Република Србија уређује и обезбеђује „својинске и облигационе односе и заштиту свих облика својине“, као и „друге економске и социјалне односе од општег интереса“.

Такође, уставни основ за доношење Грађанског законика садржан је и у одредби члана 69. ст. 1. према којој грађани и породице имају „право на социјалну заштиту, чије се пружање заснива на начелима социјалне правде, хуманизма и поштовања људског достојанства“, као и на одредбама чл. 58. и 59. којима се „јемчи мирно уживање својине и других имовинских права стеченим на основу закона, као и право наслеђивања“.

Уставни основ за доношење Грађанског законика садржан је и у одредбама чл. 62-66. Устава Републике Србије којима се штите: право на закључење брака и равноправност супружника; слобода одлучивања о рађању; права детета; права и дужности родитеља, посебно породице, мајке, самохраних родитеља и деце.

II РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА

Парцијално, непотпуно и неусклађено важеће законодавство у области грађанско-правних односа у Републици Србији захтева да се изврши модерна кодификација стварно правних, облигационих, породичних и наследно правних односа, на основу досадашњих сазнања правне науке, пословне и судске праксе.

Такође, неопходно је, у тако значајној области за што квалитетнији живот грађана и још успешније функционисање њихових асоцијација, законска решења усагласити са ратификованим међународним конвенцијама, међународним стандардима, а нарочито са савременим компаративним правом и са основним интенцијама из смерница Европске уније. То се може најефикасније постићи кодификацијом грађанског права, која обезбеђује високи степен правне сигурности и владавине права, као најзначајнијих стубова модерне правне државе. Тако би Грађанским закоником било омогућено свим правним субјектима, како грађанима тако и правним лицима да, у једном целовитом, међусобно усклађеном законском акту, имају корпус свих грађанских субјективних права. То ће олакшати њихову примену и значајно проширити превентивно дејство грађанско-правних института, која су од посебне важности за свакодневни живот грађана и њихових правних

лица у овом сегменту Грађанског законика КОЛИ СЕ ОДНОСИ НА ОБЛИГАЦИОНЕ ОДНОСЕ.

III ОБЈАШЊЕЊЕ ОСНОВНИХ ПРАВНИХ ИНСТИТУТА ДЕЛА ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА

1. Основна начела (чл. 1-18)

Преднацрт Грађанског законика о облигационим односима садржи, поред основних начела, садржи седам тематских области.

Пре свега, он садржи основна начела универзалног карактера, која важе за све грађанско-правне односе и која ће, као таква, у завршној редакцији, бити у оквиру Општег дела Грађанског законика. Реч је о начелима која се односе на: равноправност грађанско-правних субјеката (члан 3); савесности и поштења (члан 5); забрану злоупотребе права (члан 6); забрану стварања и искоришћавања монополског положаја (члан 7); забрану проузроковања штете (члан 9), пажњу у извршавању обавеза и остваривању грађанских права (члан 12); решавање спорова на миран начин (члан 13); као и на примену добрих пословних обичаја (члан 15).

Преднацрт регулише и основна начела која су специфична за облигационе односе, као што су: слобода уговарања (члан 4); начело једнаке вредности узајамних давања (члан 8); дужност испуњења облигационих обавеза – *пацта сунт серванда* (члан 10); диспозитивни карактер законских одредби (члан 14) и поступање у складу са општим актима (члан 16).

2. Извори облигација (чл. 19-296)

У првом делу Преднацрта регулисани су правни институти који се односе на настанак облигационих правних обавеза, у оквиру кога су обрађени сви извори из којих настају облигациони односи, као што су:

- уговори (чл. 19 – 166);
- проузроковање штете (чл. 167-234);
- стицање без основа (чл. 235-249);
- пословодство без налога (чл. 250-260);
- једностране изјаве воље – јавно обећање награде (чл. 261-265).

Посебно су обрађене хартије од вредности као специфичан извор облигационих и других грађанских права (чл. 266-296)

3. Дејства обавеза (чл. 297-330)

У другом делу Преднацрта, регулисана су основна права и обавезе који настају на основу облигационог односа за његове правне субјекте (повериоце и дужнике), као и повериочева права у неким посебним случајевима (чл. 326-330).

4. Престанак обавеза (чл. 331-440)

У трећем делу Преднацрта регулисани су многобројни институти на основу којих престају облигациони односи, као што су: испуњење обавезе, као основни и најчешћи начин престанка облигационих обавеза (чл. 322-377); пребијање међусобних односа или компензација (чл. 378-390); отпуштање дуга или опроштај (чл. 391-394); пренов или новација (чл. 395-399); сједињење или конфузија (члан 400); немогућности испуњења (чл. 401-403); протек рока у трајном дуговинском односу (члан 404); отказ трајног дуговинског односа (члан 405) и престанак обавеза смрћу дужника или повериоца (члан 406).

У том делу Преднацрта посебно је регулисан институт застарелости потраживања којим се дуг не гаси већ се трансформише у природну (натуралну) обавезу која се не може принудно (судски) захтевати, ако дужник уложи одговарајући приговор о протеку застарног рока (чл. 407-440).

5. Разне врсте обавеза (чл. 441-485)

У четвртом делу Преднацрта регулисане су специфичне врсте обавеза, као што су новчане обавезе (чл. 441-448); обавезе са више предмета (чл. 449-458); обавезе са више дужника или повериоца у виду дељивих и солидарних обавеза (чл. 459-484); као и недељиве обавезе (члан 485).

6. Промена повериоца или дужника (чл. 486-503)

У петом делу Преднацрта регулисани су правни институти који се односе на промену повериоца или дужника, као што су: цесија-уступање потраживања уговором (чл. 486-495); преузимање дуга (чл. 496-500); приступање дугу (чл. 501-502) и преузимање испуњења (члан 503).

7. Уговори (чл. 504-1363)

Шести део Преднацрта, иначе, по свом садржају, најобимнији, односи се на 36 уговора и то грађанског и привредног права. Значајно је истаћи да сва законска правила важе за све уговоре, осим ако за привредне уговоре није другачије одређено, што је иначе у мањем броју случајева учињено, с обзиром на савремену тенденцију у упоредном праву о комерцијализацији грађанског права. При томе, у

Преднацрту је дата дефиниција привредних уговора, према којој су то „уговори које међусобно закључују привредни субјекти, као што су: привредна друштва, друга правна лица и појединци који у виду регистрованог занимања обављају неку привредну делатност“, с тим да се својство привредног субјекта одређује посебним прописима.

У овом делу Преднацрта обухваћени су, са неопходним побољшањима и корекцијама, поред уговора који су регулисани Законом о облигационим односима и уговори који до сада нису били законски регулисани, као што су:

- поклон (чл. 660-680);
- послуга (чл. 738-754);
- ортаклук (чл. 835-863);
- уговор о чувању спорне ствари (чл. 967-971);
- продаја са правом откупа (чл. 590-598);
- уговор о сарадњи у пољопривреди (чл. 864-880);
- издавачки уговор (чл. 813-834);
- лизинг (чл. 714-737);
- франшизинг (чл. 1257-1285);
- факторинг (чл. 1274-1285);
- форфетинг (чл. 1432-1436) и
- уговор о дистрибуцији (чл. 620-647).

Код свих наведених уговора, поред појма и општих одредаба уговора, по правилу, регулисана су основна права и обавезе уговорних страна, као и начини престанка конкретног уговора. Одредбе о уговорима у Преднацрту су углавном и у претежном делу диспозитивне природе и као такве супституишу вољу уговорних страна, осим ако из поједине одредбе из Преднацрта или из њеног смисла не произилази да су оне императивног карактера (тзв. *цус цогенс*). Диспозитивни карактер одредаба Преднацрта (члан 14) умногоме ће олакшати и рационализовати правни промет и посебно закључење разноврсних уговорних односа.

Значајна је концепција одредба из Преднацрта према којој се одредбе Преднацрта које се односе на уговоре сходно примењују и на друге правне послове (члан 18).

8. Банкарски послови (чл. 1364-1436)

У седмом делу Преднацрта регулисани су банкарски уговори и други банкарски послови. Поред постојећих банкарских послова који су регулисани Законом о облигационим односима, а који су иновирани у Преднацрту на основу досадашњег искуства у њиховој примени у пословној и судској пракси, у овом делу регулисани су (као алтернативна решења) и следећи банкарски послови: девизни и девизно-валутни послови (чл. 1403-1404); послови платног промета (чл. 1405-1407); послови са платном картицом (чл. 1418-1421) и куповина и наплата потраживања (чл. 1431-1436).

IV ОЧЕКИВАНИ ЕФЕКТИ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА

Усвајањем и доследном применом законских решења (изложених у Преднацрту у алтернативним варијантама) на основу резултата стручне јавне расправе, могу се основано очекивати позитивни ефекти који сваки савремени кодификациони акт пружа својом егзистенцијом у правном систему одређене државне заједнице.

Посебно је значајно превентивно дејство многобројних одредаба Грађанског законика, нарочито о одговорности за проузроковању штету и њену накнаду. Зато се очекују квалитетна побољшања у свакодневном животу грађана и пословању правних лица.

Кодификована законска решења допринеће знатном повећању правне и социјалне сигурности свих правних субјеката и хармонизацији правних решења са правом Европске уније. То ће убрзати неопходне интеграционе процесе, који су битан услов за даљи просперитетни развој Републике Србије, њених грађана и правних лица.

V ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА

За спровођење Грађанског законика није потребно обезбедити посебна средства у буџету Републике Србије.

VI НАЧЕЛНА КОНСТАТАЦИЈА

Стручни носилац израде Преднацрта Грађанског законика констатује да су предложена решења углавном усклађена са савременим правом Европске уније.

Београд, 2009. године